

הכרות עם דו"ח המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה

מספר שיעורים מומלץ: 1

רציונאל לבחירת הנושא:

דו"ח המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה הוא כלי אקטואלי וחשוב, הנוגע להיותה של הממשלה בישראל דמוקרטית ושקופה. כלי זה מאפשר לכלל אזרחים לפקח על עבודת הרשות המבצעת באופן ברור ומונגש. כפי שנהוג בשיעורי אזרחות, השימוש בכלי, כמו גם הידע והמושגים הנוגעים אליו, נלמדים באמצעות עיסוק בסוגיות אקטואליות בעלות חשיבות חברתית, אשר מתכתבות עם חומר נוסף מתכנית הלימודים באזרחות, וביניהן: הגבלת השלטון, מנגנוני פיקוח, ביקורת על השלטון ועוד. בשיעור המוצע נעסוק במנגנון פיקוח וביקורת מוסדי, אשר ישמש את התלמידים גם בסקירת הספרות במטלת הביצוע. השיעור מוצע לתלמידי החטיבה העליונה במסגרת שיעורי אזרחות.

מטרות אופרטיביות:

בתחום התוכן:

- התלמידים יכירו את מנגנון החלטות הממשלה
- התלמידים יכירו את המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה
- התלמידים יכירו מנגנון פיקוח וביקורת מוסדי מרכזי
- התלמידים יכירו את "מחאת הסרדינים" (המחאה הציבורית למען הקטנת מספר התלמידים בכיתות) ואת פעולות הממשלה בתחום

בתחום המיומנות:

- התלמידים יתרגלו שימוש בדו"ח המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה כדי לקבל נתונים על הנעשה בממשלה למען קידום סוגיות אקטואליות
- התלמידים ירכשו יכולת ניתוח של החלטת ממשלה

בתחום הערכים:

- התלמידים יפנימו את ערך המעורבות האזרחית
- התלמידים יגבירו את אמונם בממשלה

מושגים מרכזיים ביחידת לימוד:

מנגנוני פיקוח וביקורת מוסדיים, דעת קהל, השתתפות אזרחית, החברה האזרחית

משאבי למידה:
כיתה רגילה + לוח חכם

מקורות המידע:

ד"ר מעקב אחר החלטות ממשלה

החלטת ממשלה מס' 714 - תכנית להקטנת מספר התלמידים בכיתה בבית הספר לחינוך היסודי

תמונת מצב המדינה: תרשימים בנושאי כלכלה וחברה לשנת 2017, מרכז טאוב לחקר המדיניות בישראל, עמ' 180

- יש לציין, כי כל מורה רשאי לבחור נושא מתוך דוח המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה, אשר מתאים לכיתה. לשם כך, עליו לבצע את ההתאמות הנדרשות במערך (לדוגמא, ר' נספח).

מהלך השיעור:

"מחאת הסרדינים"

- הצגת סרטון – שקופית 2
- הצגת כתבה - שקופית 3
- הסבר על המחאה:

בשנת 2015 החלה מחאת הורים נגד הצפיפות בכיתות בבתי הספר היסודיים (מספר התלמידים בכיתה). משתתפי המחאה טענו שמספר התלמידים הגבוה פוגע ביכולת הריכוז של כל תלמיד וגם מכחית את היחס האישי שהמורה מסוגל להעניק לכל תלמיד, ובכך נפגעים הישגי התלמידים.

בעקבות מחאת הסרדינים, החל דיון מתוקשר על השפעת הצפיפות בכיתות על הישגי התלמידים ועל מדיניות משרד החינוך בנוגע למגבלות על צפיפות זו.

דיון:

- האם בעיניכם גודל הכיתה אכן משפיע על הישגי התלמידים? נמקו.
- איך לדעתכם אפשר לבדוק את הקשר בין גודל הכיתה ובין הישגי התלמידים?
- אם יכולתם לשפר משהו אחד במערכת החינוך שדורש הקצאת משאבים רבים (כמו שהקטנת כיתות דורשת) – מה הייתם משנים ומדוע?
- מדוע לדעתכם "מחאת הסרדינים" פרצה דווקא במרכז?
- מדוע לדעתכם המחאה נגעה לבתי-ספר יסודיים ולא לבתי-ספר על-יסודיים?
- האם לדעתכם צמצום הפערים במספר התלמידים בכיתה בין בתי ספר שונים הוא באחריות המדינה?
- האם אתם יודעים מה המדינה עושה בכדי לצמצם פערים אלה?
- איך אפשר למצוא את המידע הזה?

שלב ב': הכרות החלטות ממסלה

• הסבר על מבנה הממשלה:

- ◀ ישנם כ-60,000 עובדים במשרדי הממשלה. כל משרד ממשלתי אחראי על תחומים שונים. למשל, משרד החינוך אחראי על תפעול וקידום תחום החינוך – על כמה בתי-ספר ייבנו, מהם התכנים שתלמדו וכו'; משרד האוצר אחראי על חלוקת תקציב המדינה; וכו'.
- ◀ בראשו של כל משרד עומד שר - שהוא חבר בממשלה ולרוב הוא גם ח"כ (נבחר בבחירות) וחבר בקואליציה, ותחת כל שר ישנו מנכ"ל - שהוא המנהל הכללי של המשרד, כמו בחברות עסקיות (כמו בגוגל, מייקרוסופט וכו').
- ◀ הממשלה עצמה מורכבת מכל שרי הממשלה.

• הסבר על החלטות הממשלה:

- ◀ כשהממשלה צריכה להחליט החלטות חשובות, שיש להן השלכות על הרבה אזרחים, היא מקבלת אותן לרוב בישיבות הממשלה. החלטות אלה נקראות "החלטות ממסלה", והן מחייבות את כלל משרדי הממשלה (כולל המנכ"לים ועובדי המשרדים) לפעול לפיה.
- ◀ ההחלטות יכולות להיות על מגוון נושאים, שרבים מהם זוכים לתשומת-לב תקשורתית:
 - שילוב יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית (324, 609, 666, 1065, 1107, 1957, 1958)
 - הגדלת כוח אדם מיומן לתעשיית ההיי-טק (2292)
 - מניעת אלימות נגד ילדים ובני נוער ברשת (1006).

שלב ג': סיפורה של החלטה

• הפעלה אפשרית:

- ◀ **נושא:** כיצד הממשלה הגיעה להסכמה בנוגע לדרך בה ניתן להקטין את מספר התלמידים בכיתות הלימוד בבתי-הספר היסודיים?
- ◀ **מטרה:** המחשת תהליך קבלת החלטת ממסלה
- ◀ **דרך:** חלוקת אחריות בין שלושה תלמידים, שמייצגים שלושה גופים ממשלתיים, אשר לוקחים חלק במהלך הקטנת הכיתות בבתי-הספר היסודיים: משרד ראש-הממשלה (כגוף מתכלל ומתווך), משרד החינוך (כאחראי על מוסדות החינוך) ומשרד האוצר (כגוף מתקצב). על כל תלמיד, שמדמה נציג מכל גוף, להגיע יחד במשא-ומתן להסכם, שיקטין את מספר התלמידים בכיתות בבתי-ספר יסודיים.
- ◀ **שאלות מנחות למשתתפי הפעילות:** האם יש להתחשב במצב הסוציו-אקונומי של בית-הספר כשקובעים את מקסימום התלמידים בכיתה? מהו מספר התלמידים המקסימלי שיש לקבוע לכיתות בבתי-ספר יסודיים, בהתחשב במגבלות תקציביות? תוך כמה שנים הממשלה תצליח לעמוד ביעד שנקבע? באילו מרכיבים כדאי להתחשב כשקובעים מקסימום תלמידים בכיתה?.

◀ **חומר רקע:** מחקרים טוענים כי להקטנת מספר התלמידים בכיתות הלימוד יש אפקט חלש מהמצופה ביחס להשקעות אחרות, כמו הוספת שיעורי עזר לתלמידים ספציפיים. רצוי לאתגר את התלמידים עם ממצאי מחקרים מסוג זה. לדוגמא, ר' את המחקר של ד"ר איתי אשר ממשרד החינוך (ר' נספח).

• **הצגת ההחלטה שהתקבלה - שקופית 4**

• **הסבר על ההחלטה:**

- ◀ כמה חודשים אחרי שפרצה המחאה (ב-15 נובמבר 2015), הממשלה קיבלה החלטה (החלטה 714) להפחית את הכמות המקסימלית של תלמידים בבתי-ספר יסודיים.
- ◀ הממשלה החליטה להקטין את הכיתות בהתאם למצב הסוציו-אקונומי של בית-הספר (בהתאם למדד-הטיפוח, להרחבה על מדד הטיפוח ר' נספח), כך שלא יהיו מעל 34 תלמידים, באף בית-ספר יסודי.
- ◀ נקבע שההחלטה צריכה להתבצע בהדרגה עד סוף שנת התשפ"א (2020).

• **דיון:**

- ◀ למה לדעתכם הממשלה החליטה לבצע את הקטנת הכיתות לפי מצב סוציו-אקונומי?
- ◀ למה לדעתכם הממשלה קבעה שיש חמש שנים עד סיום ביצוע ההחלטה?
- ◀ למה משרד האוצר קשור לביצוע ההחלטה?
- ◀ איך נדע שההחלטה אכן התבצעה, והממשלה עמדה בהתחייבות שלה?

שלב ד': הכרות עם דו"ח המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה

• **הסבר על דו"ח המעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה:**

- ◀ בשל חשיבותן של החלטות הממשלה, הממשלה החליטה שתעקוב בעצמה אחר הביצוע שלהן, ותדווח לציבור האם ההחלטות שהתקבלו בוצעו במלואן.
- ◀ לכן, משרד ראש-הממשלה בודק בכל שנה האם כל משרד ביצע את חלקו ביישום ההחלטות.
- ◀ לאחר בדיקה זו, מתפרסם דו"ח לציבור בו מופיעות כל ההחלטות מאותה השנה, כשהן מפורקות למשימות - לפעולות שעל כל משרד לבצע. משרד שלא ביצע את החלק שלו בהחלטה, צריך לתת על כך הסבר.

• **דיון:**

- ◀ למה לדעתכם חשוב לפרסם האם ההחלטות בוצעו?
- ◀ למה לדעתכם חשוב שהממשלה תפקח בעצמה על הביצוע? למה זה יכול לתרום?
- ◀ האם בעיניכם צעד זה שיפר את ביצוע ההחלטות?

• **מעקב אחר ביצוע ההחלטה - שקופיות 5-11**

• **הסבר על ביצוע החלטת ממשלה 714 להקטנת צפיפות התלמידים בכיתות:**

- < ההחלטה להקטנת כיתות מחולק לגורמים שונים שצריכים לבצע את הפעולות שלהם, כדי להגיע ליעד.
- < אפשר לראות שבהחלטה זו כולם ביצעו את הפעולות שבאחריותם, וכך אולי ב-2020 כיתות ביסודי לא יהיו כל-כך גדולות.

• **דיון:**

- < כפי שניתן לראות בהחלטת הממשלה, תקציב רב מושקע בהקטנת הצפיפות בכיתות בתי הספר. האם לדעתכם ניתן לנצל את תקציב זה בצורה שונה וטובה יותר, על מנת לשפר את הישגי התלמידים?

שלב ה': החלטות בעלות שיעור ביצוע נמוך // הרחבה אפשרית

• **מעקב אחר ביצוע החלטה, שרובה לא התבצעה – שקופית 12**

• **דיון:**

- < אילו חסמים יכולים לעכב את ביצוע ההחלטות שהממשלה מקבלת?
- < כיצד אי-ביצוע של החלטות משפיע עלינו, האזרחים?

שלב ו': סיכום

• **דיון מסכם:**

- < האם אתם חושבים שיש קשר בין "מחאת הסרדינים" ובין קבלת ההחלטה?
- < מה ניתן ללמוד על כך לדעתכם על מעורבות אזרחית?
- < מה החשיבות בעיניכם של פרסום דו"ח מעקב אחר ביצוע החלטות ממשלה?
- < איך אנחנו כאזרחים יכולים להשתמש בדו"ח זה?

נספחים:

הרחבה לשלב א': "מחאת הסרדינים"

מידע נוסף על המחאה

בשנת 2015 החלה מחאת הורים נגד הצפיפות בכיתות בבתי הספר היסודיים. משתתפי המחאה היו בעיקר הורים מאזור מרכז הארץ, משום שהצפיפות בבתי ספר בפריפריה נמוכה בהרבה מהצפיפות בבתי ספר במרכז.

הבדל זה בצפיפות נובע מתקנות של משרד החינוך - התקן קובע מספר מקסימלי של 32 תלמידים בכיתה בתי ספר בפריפריה, אך של 40 תלמידים בכיתה בבתי ספר במרכז. כלומר, בפריפריה יש הנחיה לפתוח כיתה נוספת כשמגיעים לתלמיד ה-33, אך במרכז אך במרכז משרד החינוך פותח כיתה נוספת רק כיתה נוספת רק כשמגיעים לתלמיד ה-41. תקן זה נובע בין היתר מהשאיפה לצמצם פערים בהישגי התלמידים בין המרכז לפריפריה.

כתבות:

<https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3662406,00.html>

<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4672164,00.html>

סרטון + <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4668047,00.html>

סרטון + <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4688179,00.html>

מידע נוסף על השפעת גודל הכיתה על הישגי התלמידים

דו"חות:

[תמונת מצב המדינה: תרשימים בנושאי כלכלה וחברה לשנת 2017](#), מרכז טאוב לחקר המדיניות בישראל, עמ' 180

כתבות:

<https://www.themarker.com/news/education/1.2357122>

הרחבה לשלב ב': הכרות החלטות ממשלה

[אתר מזכירות הממשלה](#)

שלב ג': סיפורה של החלטה

[החלטת ממשלה מס' 714 - תכנית להקטנת מספר התלמידים בכיתה בבית הספר לחינוך היסודי גודל כיתה ויחס תלמידים למורה - סקירת מדיניות בינלאומית וממצאי מחקר, ד"ר איתי אשר, לשכת המדען הראשי, משרד החינוך, 2014](#)
[מדד הטיפוח, לשכת המדען הראשי, משרד החינוך](#)

הרחבה לשלב ד': הכרות עם דו"ח מעקב אחר החלטות ממשלה

[דו"ח מעקב אחר החלטות ממשלה](#)

דף מסביר

אפשרות נוספת להעברת השיעור:

ניתן להשתמש בהחלטת ממשלה אחרת, ולבנות סביבה דיון שונה בתחילת השיעור, במידה והנושא פחות מתאים לכיתה.

לדוגמא, ניתן להשתמש בהחלטה הנוגעת לאלימות וכשיעה נגד ילדים ובני נוער ברשת, וכך לעורר דיון בכיתה בנושא, מה שיגביר את המודעות לאלימות וכשיעה נגד ילדים ובני נוער ברשת בקרב התלמידים - [החלטה מס' 1006, הקמת מערך למניעת אלימות וכשיעה נגד ילדים ובני נוער ברשת \(מערך מאו"ר\), שנת 2017](#)